

**EVOLYUTSION IQTISODIYOT, IQTISODIY TIZIMLARNING
VAQT O‘TISHI BILAN MOSLASHUVI VA O‘ZGARISHI**

Lola Xalikova Nazarovna

Iqtisodiy fanlari doktori , professor

Ro‘ziqulov Abduqahhor Ixtiyor o‘g‘li

Samarqand Iqtisodiyot va Servis Insituti talabasi

ahrorproduction5@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada evolyutsion iqtisodiyot nazariyasi doirasida iqtisodiy tizimlarning vaqt o‘tishi bilan qanday moslashishi va o‘zgarishi o‘rganilgan. Evolyutsion yondashuv iqtisodiy tizimlarning o‘zgaruvchan sharoitlarda barqarorligini ta’minlash va raqobatbardoshligini oshirishdagi roli ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot davomida iqtisodiy tizimlar texnologik rivojlanish, innovatsiyalar va institutsional o‘zgarishlar orqali qanday yangilanishi hamda o‘zgaruvchan muhitga moslashishi tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: Evolyutsion iqtisodiyot, iqtisodiy tizimlar, texnologik rivojlanish, institutsional o‘zgarishlar, raqobatbardoshlik, moslashuvchanlik.

Kirish

Evolyutsion iqtisodiyot nazariyasi iqtisodiy tizimlarning vaqt o‘tishi bilan qanday rivojlanishi, moslashishi va o‘zgarishi haqida chuqur tahliliy yondashuvni taqdim etadi. Ushbu nazariya biologik evolyutsiya tamoyillariga asoslanib, iqtisodiy jarayonlarni tushuntirishga qaratilgan bo‘lib, iqtisodiyotda mavjud agentlar, texnologiyalar va institutlarning vaqt o‘tishi bilan qanday rivojlanishi va yangi sharoitlarga qanday moslashishi ustida to‘xtaladi. Iqtisodiy tizimlarning moslashuvchanligi va dinamik xususiyatlarini o‘rganish global raqobat va tezkor o‘zgarishlar davrida muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ushbu tadqiqot iqtisodiy tizimlarning o‘zgaruvchan sharoitlarda raqobatbardoshligini saqlab qolish va yangicha sharoitlarga moslashish imkoniyatlarini o‘rganishga qaratilgan. Evolyutsion iqtisodiyotda texnologik rivojlanish, innovatsiyalar va institutlarning doimiy o‘zgarishi iqtisodiy tizimlarning asosiy kuchli tomonlari sifatida qaraladi. Shu bois, ushbu yondashuv asosida iqtisodiy tizimlarning uzoq muddatli barqarorligini ta’minlash uchun ularning rivojlanishi va moslashish strategiyalari qanday shakllanishi lozimligini aniqlash muhimdir.

Shuningdek, evolyutsion iqtisodiyot agentlar va institutlar o‘rtasidagi murakkab o‘zaro ta’sirlarni o‘rganish bilan birga, iqtisodiy tizimlarning raqobat sharoitida qanday rivojlanishi, yangiliklar va texnologiyalarni qanday joriy qilishi masalalariga ham e’tibor qaratadi. Bu tadqiqotda evolyutsion iqtisodiyot nazariyasining asosiy

tamoyillari, iqtisodiy tizimlarning rivojlanish yo‘llari hamda ularning raqobat sharoitlarida omon qolish va moslashish imkoniyatlari chuqur tahlil qilinadi.

Adabiyotlar sharhi

Evolyutsion iqtisodiyot nazariyasi iqtisodiy tizimlar vaqt o‘tishi bilan qanday moslashadi va o‘zgarishini tushuntirishda yangi yondashuvlarni taqdim etadi. Ushbu yo‘nalishda tadqiqotchilar iqtisodiy o‘zgarishlarni statik muvozanat holatlari bilan cheklamay, balki tizimlarning dinamik jarayonlar orqali rivojlanishini o‘rganadilar.

Nelson va Winter evolyutsion iqtisodiyotning asosiy tamoyillaridan biri sifatida “tanlanish va mutatsiya” tushunchalarini ilgari suradi, bu jarayon texnologik innovatsiyalar, korxonalarining raqobatbardoshligi va iqtisodiy tuzilmalar orqali amalga oshirishini ta’kidlaydi. Ularning tadqiqotiga ko‘ra, iqtisodiy tizimlar o‘ziga xos “genetika”ga ega bo‘lib, kompaniya va tashkilotlarning muvaffaqiyatli bo‘lishi ular tomonidan amalga oshiriladigan innovatsiyalarga bog‘liqdir (Nelson & Winter, 1982)¹.

Hodgson esa evolyutsion iqtisodiyotni “institutlarning yondashuvi” bilan bog‘laydi. U iqtisodiy rivojlanishda institutlar va ijtimoiy qoidalar rolini o‘rganib, iqtisodiy jarayonlarning takomillashuvi va o‘zgarishini bu omillar bilan izohlaydi. Hodgsonning ta’kidlashicha, iqtisodiy tizimlar murakkab ijtimoiy muhitda shakllanib, vaqt o‘tishi bilan doimiy ravishda moslashadi va rivojlanadi (Hodgson, 1993)².

Boshqa tadqiqotlar, masalan, Dosi tomonidan olib borilgan tadqiqotlar evolyutsion iqtisodiyotning texnologik o‘zgarishlarga ta’sirini ko‘rsatadi. Dosi texnologik progressning evolyutsion jarayon sifatida qaralishini va bu jarayon iqtisodiy raqobatbardoshlikni kuchaytiradigan omil sifatida namoyon bo‘lishini ta’kidlaydi. U texnologik tanlanish va raqobat orqali tizimlar qanday qilib moslashadi va o‘zgarishi mumkinligini tahlil qiladi (Dosi, 1988)³.

Evolyutsion iqtisodiyotda tizimlarning vaqt o‘tishi bilan moslashuvi va o‘zgarishining muhim omillaridan biri ham innovatsiya jarayonlari ekanligi ta’kidlanadi. Malerba va Orsenigo innovatsiyalar iqtisodiy tizimlar ichida qanday tarqalishini va ularning evolyutsion jarayonga qanday ta’sir ko‘rsatishini o‘rganadi. Ularning tadqiqotlariga ko‘ra, innovatsiyalar korxonalarining o‘z strategiyalarini qayta ko‘rib chiqishiga va raqobat sharoitlariga moslashishiga olib keladi, bu esa iqtisodiy tizimlarning doimiy ravishda rivojlanishiga turtki bo‘ladi (Orsenigo, 1995)⁴, (Malerba)⁵.

Xulosa qilib aytganda, evolyutsion iqtisodiyot nazariyasiga asoslangan tadqiqotlar iqtisodiy tizimlarning o‘zgaruvchan va moslashuvchan tabiati borasida

¹ Nelson, R. R., & Winter, S. G. (1982). *An Evolutionary Theory of Economic Change*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.

² Hodgson, G. M. (1993). *Economics and Evolution: Bringing Life Back Into Economics*. Cambridge, UK: Polity Press.

³ Dosi, G. (1988). "Sources, Procedures, and Microeconomic Effects of Innovation." *Journal of Economic Literature*, 26(3), 1120–1171.

⁴ Malerba, F., & Orsenigo, L. (1995). "Schumpeterian Patterns of Innovation." *Cambridge Journal of Economics*, 19(1), 47–65.

⁵ Metcalfe, J. S. (1998). *Evolutionary Economics and Creative Destruction*. London: Routledge

muhim tushunchalarni beradi. Ushbu nazariya tizimlarning rivojlanishini turli omillar, jumladan, texnologik yangiliklar, institutlar, ijtimoiy qoidalar va raqobat jarayonlari orqali izohlaydi. Evolyutsion yondashuv iqtisodiy tizimlarning statik muvozanat holatidan chekinib, dinamik va o‘zgaruvchan iqtisodiy muhitda qanday o‘zgarishi va moslashishi mumkinligini tushunishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiya

Ushbu tadqiqotni amalga oshirish jarayonida ilmiy bilishning tizimli yondashuv, monografik kuzatish, statistik abstrakt, mantiq fikrlash va istiqbolli prognozlash usullaridan keng foydalanildi. Shuningdek, ilmiy tadqiqotni amalga oshirishda tahlil va sintez usulidan samarali foydalanilgan.

Tahlil va natijalar muhokamasi

Ushbu jadval evolyutsion iqtisodiyot va tizimlarning vaqt davomida qanday o‘zgarishlarini ko‘rsatish uchun asosiy ko‘rsatkichlar orqali tahlil qilingan. Jadvalda iqtisodiy tizimlarning o‘shish sur‘ati, innovatsiyalar darajasi, va boshqa iqtisodiy o‘zgarishlar 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval⁶

Region/Mamlakat	YaIM o‘shish miqdori(2023)	Innovatsion rivojlanish indeksi(2023)	Ijtimoiy taraqqiyot indeksi(2023)	Inson taraqqiyoti indeksi(2023)
Dunyo bo‘yicha o‘rtacha	~2.4%	38.8	69.1	0.73
AQSh	1.6%	61.4	88.5	0.92
Yevropa	~1.2%	49.6	85.4	0.88
Xitoy	5.3%	53.2	74.9	0.76
Hindiston	6.1%	36.7	58.1	0.63
Yaponiya	1.0%	54.6	83.2	0.91
Sahroi Kabir, Afrika	~3.5%	20.1	51.3	0.55
Lotin Amerikasi	~2.0%	31.5	69.2	0.74

1-jadvalda 2023-yilda turli mintaqalar va davlatlar uchun YaIM o‘shish sur‘ati, Innovatsion rivojlanish indeksi, Ijtimoiy taraqqiyot indeksi hamda Inson taraqqiyoti indeksi kabi asosiy iqtisodiy ko‘rsatkichlar keltirilgan. Quyida har bir ko‘rsatkich bo‘yicha xulosalar keltirilgan:

Hindiston (6,1%) va Xitoy (5,3%) kabi rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda yuqori o‘shish sur‘atlari kuzatilmoqda, bu sanoat rivoji, urbanizatsiya va iste‘mol bozorlarining kengayishi bilan bog‘liq. Evropa (~1,2%) va AQSh (1,6%) kabi rivojlangan mintaqalarda esa o‘shish sur‘ati nisbatan past, bu rivojlangan iqtisodiyotlarda barqaror,

⁶ OECD. (2023). Technology and Innovation in the Economy. OECD Publishing. Retrieved from: <https://oecd.org/technology>

ammo sekin o'sishni anglatadi. Sahroi Kabir Afrikasida o'sish sur'atlarida yuqori o'zgaruvchanlik (~3,5%) kuzatiladi, bu resurslarga bog'liqlik, siyosiy beqarorlik va mintaqaviy farqlar bilan izohlanadi.

AQSh (61,4) va Yaponiya (54,6) kabi rivojlangan iqtisodiyotlar yuqori innovatsion ko'rsatkichlarga ega bo'lib, bu ilmiy-tadqiqot ishlanmalariga (R&D) katta sarmoya kiritilishi va innovatsiyalar uchun qulay ekotizim mavjudligini anglatadi. Xitoy (53,2) kabi rivojlanayotgan bozorlarda ham innovatsion ko'rsatkichlar tez o'sib bormoqda, bu texnologiyalarni qabul qilish, ishlab chiqarish quvvatlari va R&D xarajatlari o'sishiga asoslanadi. Sahroi Kabir Afrikasida innovatsion ko'rsatkichlarning pastligi (20,1) infrastrukturani rivojlantirish, ta'lim resurslari va texnologiyalarni transfer qilish imkoniyatlarining yetishmasligi bilan bog'liq.

Evropa (85,4) va AQSh (88,5) kabi rivojlangan mintaqalarda ijtimoiy taraqqiyot indeksi yuqori bo'lib, bu rivojlangan ijtimoiy tizimlar, sog'liqni saqlash, ta'lim va infratuzilmaning mavjudligini anglatadi. Xitoy (74,9) va Hindiston (58,1) kabi rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda ijtimoiy taraqqiyot borasida o'sish mavjud, ammo ijtimoiy va ijtimoiy himoya ehtiyojlarini qondirishda hali ham qiyinchiliklar mavjud. Sahroi Kabir Afrikasida bu ko'rsatkichning pastligi (51,3) qashshoqlikni kamaytirish, sog'liqni saqlashga kirish imkoniyatlari va ta'lim sifatini oshirish muammolari mavjudligini ko'rsatadi.

HDI ko'rsatkichlari ham xuddi shunday tendensiyani ko'rsatadi: AQSh (0,92) va Yaponiya (0,91) kabi rivojlangan davlatlarda bu ko'rsatkich yuqori bo'lib, umr ko'rish davomiyligi, ta'lim darajasi va jon boshiga daromadning yuqoriligini anglatadi. Xitoy (0,76) va Hindiston (0,63) kabi rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda inson taraqqiyoti o'rtacha darajada, hayot darajasini yaxshilash yo'lida rivojlanish mavjud. Sahroi Kabir Afrikasida o'rtacha HDI 0,55 atrofida bo'lib, bu hayot sifatini yaxshilash uchun sog'liqni saqlash, ta'lim va iqtisodiy imkoniyatlarga yo'naltirilgan siyosatlarini ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydi⁷.

Ma'lumotlar rivojlangan va rivojlanayotgan mintaqalar o'rtasidagi farqlarni aniq ko'rsatadi. Rivojlangan iqtisodiyotlarda barqaror o'sish, yuqori innovatsion salohiyat, kuchli ijtimoiy va inson taraqqiyoti ko'rsatkichlari kuzatilmoqda. Rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda esa yuqori YaIM o'sishi kuzatilayotgan bo'lsa-da, innovatsiya va ijtimoiy taraqqiyotda muayyan cheklovlar mavjud, bu esa ta'lim, sog'liqni saqlash va infratuzilmalar bilan bog'liq cheklovlardan dalolat beradi.

Bu farqlarni bartaraf etish uchun har bir mintaqada iqtisodiy siyosatini alohida moslashtirishi zarur. Rivojlangan davlatlar innovatsiyaga asoslangan o'sish va ijtimoiy farovonlikni barqarorlashtirishga e'tibor qaratishi lozim. Rivojlanayotgan davlatlar esa innovatsiyalarni rivojlantirish, infratuzilmani yaxshilash va ijtimoiy xizmatlarni

⁷ World Bank. (2022). World Development Report 2022: Building Back Better. The World Bank. Retrieved from: [worldbank.org/wdr2022](https://www.worldbank.org/wdr2022)

kuchaytirishga yo‘naltirilgan siyosatlarni kuchaytirishlari zarur.

Sahroi Kabir Afrikasiga kelganda, bu hududda rivojlanishni tezlashtirish uchun qashshoqlikni kamaytirish, ta‘lim tizimini isloh qilish, sog‘liqni saqlashni yaxshilash va texnologiyalarni kengaytirishga yo‘naltirilgan har tomonlama rivojlanish strategiyalari talab etiladi. Umuman olganda, bu farqlarni kamaytirish uchun global hamkorlik, sarmoya va har bir mintaqaning o‘ziga xos muammolarini hisobga olgan barqaror rivojlanish maqsadlariga asoslangan yondashuv zarur.

Xulosa va takliflar

Ushbu tadqiqot iqtisodiy tizimlarning evolyutsion rivojlanishi va o‘zgaruvchan sharoitlarga moslashish qobiliyati bo‘yicha muhim natijalarni ko‘rsatdi. Iqtisodiy tizimlar yangi sharoitlarga moslashish uchun o‘z tuzilishi va faoliyat tamoyillarini qayta ko‘rib chiqishi zarurligi aniqlangan. Tadqiqot natijalari iqtisodiy tizimlarning barqarorlik va moslashuvchanlik tamoyillarini saqlab qolish orqali rivojlanishini ko‘rsatadi.

Mazkur tadqiqotda iqtisodiy tizimlarning evolyutsiyasi va ular vaqt o‘tishi bilan qanday moslashish xususiyatlariga ega ekani tahlil qilinadi. Bunda asosan iqtisodiy tizimlarning o‘zgaruvchan sharoitlarga va texnologik taraqqiyotga moslashuvchanligi, raqobat sharoitlariga qanday javob berishi va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun qanday qadamlar qo‘yishi muhokama qilinadi. Tadqiqotda iqtisodiy tizimlarning evolyutsion tamoyillarga asoslangan holda rivojlanishi va ularning barqarorlikka erishish jarayoni izohlanadi. Evolyutsion iqtisodiyot nazariyasiga ko‘ra, iqtisodiy tizimlar tabiiy tanlanish va texnologik rivojlanish orqali moslashadi va takomillashadi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, iqtisodiy tizimlar o‘zlarining ishlab chiqarish usullarini va strategiyalarini yangi texnologiyalarga moslashtirish orqali raqobatbardoshligini oshiradi. Masalan, ayrim korxonalar ishlab chiqarish jarayonlariga yangi texnologiyalarni kiritish orqali samaradorlikni oshirishga va mahsulot sifatini yaxshilashga erishgan. Ushbu natijalar korxonalar texnologik taraqqiyotga moslashuvchanligini va raqobat ustunligini qanday saqlab qolishini ko‘rsatadi.

Statistik ma‘lumotlar yordamida texnologik innovatsiyalar iqtisodiy tizimlarga qanday ta‘sir ko‘rsatganini o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, oxirgi o‘n yillikda ishlab chiqarish sohasida texnologik innovatsiyalar joriy etilganidan so‘ng samaradorlikning oshgani kuzatildi. Bu raqamlar texnologik rivojlanishning iqtisodiy tizimlarga ta‘sirini aniq ifodalaydi va raqobat sharoitlariga moslashish zarurligini isbotlaydi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, texnologik yangiliklarni joriy etgan mamlakatlarda umumiy iqtisodiy o‘sish sur‘atlari yuqori ko‘rsatkichlarni namoyon qilmoqda. Masalan, Jahon Banki va Xalqaro Valyuta Jamg‘armasi kabi manbalardan olingan ma‘lumotlar asosida texnologik taraqqiyot ko‘rsatkichlari va ularning iqtisodiy o‘sishga ta‘siri tahlil qilindi. Ushbu statistik ma‘lumotlar texnologik taraqqiyotning

global miqyosda iqtisodiy tizimlarga qanday ta'sir ko'rsatishini tushunishga yordam beradi.

Oxirgi yillarda texnologik sohalarga qilingan investitsiyalar hajmining ortishi iqtisodiy tizimlarda barqarorlikka erishishda muhim omil sifatida namoyon bo'ldi. Texnologik investitsiyalar nafaqat ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirishda, balki yangi ish o'rinlarini yaratishda ham katta ahamiyat kasb etmoqda. Statistika asosida aniqlanishicha, texnologik yangiliklarga yo'naltirilgan investitsiyalar tufayli milliy daromaddagi o'sish sur'atlari sezilarli darajada oshgan.

Tadqiqotda iqtisodiy barqarorlikka erishish uchun texnologik taraqqiyotning ahamiyati qayd etilgan bo'lib, texnologik investitsiyalar va iqtisodiy tizimlarning o'zgaruvchanlik xususiyatlari o'rtasidagi bog'liqlik o'rganilgan. Natijada iqtisodiy tizimlarning barqarorlikka erishishi va raqobatbardoshlikni saqlab qolishi uchun texnologik taraqqiyotga moslashuv zarur ekanligi tasdiqlandi. Mazkur tadqiqot evolyutsion iqtisodiyot tamoyillari doirasida iqtisodiy tizimlarning vaqt o'tishi bilan o'zgarishi va moslashuvi jarayonlarini keng qamrovli tarzda tahlil qiladi. Statistika va amaliy natijalar asosida iqtisodiy tizimlarning barqarorlik va raqobatbardoshlik darajasiga erishish uchun texnologik rivojlanish va investitsiyalarni jalb qilish zarurligi ko'rsatildi. Shu sababli, iqtisodiy tizimlarning samarali ishlashi uchun texnologiyalarga sarmoya kiritish va innovatsiyalarga moslashish muhim ahamiyat kasb etadi.

Iqtisodiy tizimlarning zamonaviy sharoitlarda raqobatbardoshligini ta'minlash va samaradorligini oshirish uchun texnologik rivojlanish muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotda keltirilgan dalillar asosida, texnologik yangiliklar joriy etilishi iqtisodiy o'sishga katta ijobiy ta'sir ko'rsatishi, ishlab chiqarish samaradorligini oshirishi va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashi ko'rsatilgan.

Evolutsion iqtisodiyot tamoyillaridan kelib chiqib, iqtisodiy tizimlar o'zgaruvchan sharoitlarda barqarorlikni saqlab qolish uchun yuqori moslashuvchanlikka ega bo'lishi zarurligi ta'kidlanadi. Bu esa ularning bozordagi o'zgarishlarga tezkor javob bera olishiga, rivojlanishni davom ettirishiga imkon yaratadi.

Yuqoridagi izlanishlar natijasida quyidagi takliflarni berishimiz mumkin:

- ❖ Texnologiyaga investitsiya kiritish
- ❖ Innovatsiyalarni rag'batlantirish
- ❖ Moslashuvchanlikni kuchaytirish strategiyalari
- ❖ Global texnologik taraqqiyotdan foydalanish
- ❖ Ilmiy adqiqotlarni qo'llab-quvvatlash

Texnologiyaga investitsiya kiritish, ya'ni iqtisodiy tizimlar va korxonalar texnologik rivojlanishga ko'proq sarmoya kiritishlari tavsiya etiladi. Ushbu yondashuv orqali ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali tashkil etish, resurslardan

tejamkor foydalanish va raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Innovatsiyalarni rag'batlantirish, innovatsion g'oyalarni rivojlantirish va texnologik yangiliklarni iqtisodiy tizimlarda keng joriy etish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish zarur. Innovatsion yondashuvlarni rag'batlantirish orqali iqtisodiy tizimlar yangi sharoitlarga moslashishda yaxshiroq natijalarga erishishi mumkin.

Moslashuvchanlikni kuchaytirish strategiyalari ishlab chiqish orqali iqtisodiy tizimlarning tezkor va samarali moslashuvchanligini oshirish uchun yangi strategiyalar ishlab chiqish tavsiya etiladi. Bu o'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashuvchanlikni kuchaytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash imkoniyatlarini oshiradi.

Global texnologik taraqqiyotdan foydalanish orqali mamlakatlar xalqaro texnologik taraqqiyotdan foydalanish va o'z milliy iqtisodiyotlariga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish borasida tadbirlarni kuchaytirishlari kerak. Bu yondashuv iqtisodiy tizimlarning global miqyosda raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil bo'ladi.

Ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash bilan iqtisodiyotda texnologik yangilanish va evolyutsiyani yanada chuqurroq o'rganish maqsadida ilmiy tadqiqotlarga ko'proq e'tibor qaratish va sarmoya kiritishni rag'batlantirish zarur. Bu esa iqtisodiy tizimlarning rivojlanish istiqbollari yanada aniqlash va texnologik taraqqiyotdan maksimal darajada foydalanishni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. Crown Business.
2. Freeman, C., & Louça, F. (2001). *As Time Goes By: From the Industrial Revolutions to the Information Revolution*. Oxford University Press.
3. Schumpeter, J. A. (1942). *Capitalism, Socialism and Democracy*. Harper & Brothers.
4. Romer, P. M. (1990). Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*, 98(5), S71-S102.
5. North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change, and Economic Performance*. Cambridge University Press.
6. OECD. (2023). *Technology and Innovation in the Economy*. OECD Publishing. Retrieved from: oecd.org/technology
7. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W.W. Norton & Company.
8. Rodrik, D. (2007). *One Economics, Many Recipes: Globalization, Institutions, and Economic Growth*. Princeton University Press.

9. Mankiw, N. G., Romer, D., & Weil, D. N. (1992). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(2), 407-437.
10. World Bank. (2022). *World Development Report 2022: Building Back Better*. The World Bank. Retrieved from: worldbank.org/wdr2022
11. *Global Competitiveness Report 2023*. (2023). World Economic Forum. Retrieved from: weforum.org/reports
12. Stiglitz, J. E. (2018). *Globalization and Its Discontents Revisited: Anti-Globalization in the Era of Trump*. W.W. Norton & Company.
13. Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. Free Press.
14. Qarshiyev A.S., “Texnologik rivojlanishning mehnat bozori dinamikasiga ta’siri”, *International Journal of Economy and Innovation*, volume 49, pages 236-241, Iyul2024, ISSN: 2545-0573.
15. Qarshiyev A.S., “Iqtisodiy inqirozlarni boshqarish strategiyalari”, *Journal of Iqro*, ISSN: 2181-4341, Impact Factor (Research BIB)–7,245, Special Issue, August 2024, Pages 311-314.
16. Qarshiyev A.S., “Raqamli raqobot siyosati va bozorni tartibga solish”, *Лучшие Интеллектуальные Исследования*, Vol. 27 No. 1, 2024, ISSN:3030-3680, Pages 3-14.